

параметрах современной уголовно-правовой политики. В: Вестник Нижегородского Университета им. Н.И. Лобачевского. Серия: Право, 2001, nr. 2.

27. Епифанова Е. В. Концепция уголовно-правовой политики России как средство управления процессом противодействия преступности. В: Вестник Самарской гуманитарной академии. Серия «Право», 2009, № 2 (6).

28. Лесников Г. Ю. К вопросу о понятии уголовной политики. В: Российский Следователь, 2005, № 6.

29. Antoniu G., Volonciu N., Zaharia N. *Dicționar de procedură penală*. București: Editura științifică și enciclopedică, 1996.

30. Udrioiu M. *Dicționar de drept penal și de procedură penală*. București: C.H. Beck, 2009.

31. Миньковский Г. М. Политология борьбы с преступностью (вместо предисловия). В: Исмаилов И. А. *Преступность и уголовная политика (актуальные проблемы борьбы с преступностью)*. Под ред. и с предисл.: Г. М. Миньковский. Баку: Азернешр, 1990.

32. Устинов В.С. *О концепции уголовной политики как научно-учебной дисциплины*. В: Вестник Нижегородского Университета Им. Н. И. Лобачевского. Серия: Право, 2003, № 2; Исмаилов И. А. *Преступность и уголовная политика (актуальные проблемы борьбы с преступностью)*. Под ред. и с предисл.: Г. М. Миньковский. Баку: Азернешр, 1990.

NOȚIUNEA DE PARTICIPANT ÎN PROCESUL PENAL

Corina ONCIOIU,
doctorandă

Summary

The penal trial is a complex activity. To fulfill such an activity must be implied some interested persons, in some cases they can be forced to participate, all this in order to solve a disagreement related to a crime. Participants are persons that cooperate in the penal trial in order to realise the trial target. In a short meaning the concept of participant in the penal trial implies the judicial organs, the parts and the defender.

Keywords: penal trial, participant, part in the penal trial, prosecutor, judge, defender.

Rezumat

Procesul penal este o activitate complexă, a cărei realizare implică intervenția unor persoane obligate sau interesate să participe în vederea soluționării conflictului născut prin săvârșirea infracțiunii. Persoanele care cooperează în cadrul procesului penal, în vederea atingerii scopului acestuia, poartă denumirea de *participanți*. În sensul restrâns al noțiunii de participanți în procesul penal se cuprind organele judiciare, părțile și apărătorul. Organele care au calitatea de participanți în procesul penal sînt: organele judecătorești, procurorul și organele de cercetare penală.

Cuvinte-cheie: proces penal, participant, parte în procesul penal, organe de cercetare penală, procuror, judecător, apărător.

Introducere. Noțiunea de *participanți* încorporează toate persoanele care au rol în vreo activitate procedurală, din rîndul acestora făcînd parte organele judiciare, părțile, apărătorul și alte persoane, accepțiune care este mai puțin folosită și nu are o semnificație tehnică, întrucît presupune reunirea în această noțiune a tuturor celor care iau parte la proces. În sens restrîns, prin participanți în procesul penal se înțeleg organele judiciare, părțile și apărătorul.

Dacă am încerca să comparăm cele două accepțiuni, ar rezulta că prima se referă la o noțiune de participare mai complexă, incluzînd în plus acele persoane care au un rol auxiliar în procesul penal (în materia probațiunii sau în cea a executării): grefierii, executorii judecătorești, experții, interpreții, traducătorii, martorii, martorii asistenți, denunțătorii etc. Această categorie de participanți sau, mai concret spus, unii dintre acești participanți nu sînt întîlniți la toate procesele penale, prezența lor fiind determinată de natura și împrejurările concrete ale fiecărei cauze.

Actualitatea temei. Procesul penal reprezintă o activitate specifică, reglementată de lege, desfășurată de organele de urmărire penală, de organele procuraturii și de instanțele judecătorești în domeniul justiției penale, cu participarea părților în proces și a altor subiecți, în scopul constatării și descoperirii infrac-

țiunilor, tragerii la răspundere și pedepsirii persoanelor vinovate de săvârșirea lor, asigurării condițiilor pentru repararea prejudiciului cauzat prin săvârșirea infracțiunii. Ordinea procesuală, limitele și modalitățile activității organelor judiciare, precum și a altor subiecți participanți în proces sînt reglementate detaliat de legea procesuală penală în vigoare, aceste reglementări fiind modificate și actualizate, pentru a corespunde cu necesitățile societății moderne.

Activitatea procesuală penală se desfășoară pe etape ce derulează în următoarea succesiune: pornirea urmăririi penale, desfășurarea și terminarea urmăririi penale, trimiterea cauzei în judecată, judecarea și rezolvarea cauzei penale, punerea în executare a sentinței sau a altor hotărîri judecătorești definitive. Participanții la procesul penal se regasesc în toate aceste etape pentru a îndeplini scopul procesului penal, care este direcționat spre apărarea persoanei, a societății și Statului împotriva fenomenului criminalității, constatarea și descoperirea tuturor infracțiunilor săvîrșite, prevenirea săvîrșirii de noi infracțiuni;

Expunerea materialului cercetat. Orice încălcare a legii apare ca un conflict între voința legiuitorului și cea a destinatarului care a avut o conduită contrară noimei de incriminare. Conflictul creează un raport juridic substanțial, în cadrul căruia statul își exercită drep-

tul de a trage la răspundere pe cel care a încălcat legea, iar acesta din urmă are obligația să suporte consecințele nerespectării legii penale. În acest scop, este nevoie de intervenția unor anumite organisme specializate ale Statului, care să poată soluționa conflictul apărut între Stat și infractor.

Procesul penal apare ca fiind cea activitate reglementată de lege, desfășurată de organele competente, cu participarea părților și a altor persoane, în scopul constatării la timp și în mod complet a faptelor ce constituie infracțiuni, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală.

Pentru a înțelege cât mai bine noțiunea de „proces penal”, trebuie stabilite principalele trăsături (elemente definitive) ale acestuia.

Termenul de „proces” derivă din latină, și anume din „procedere”, care înseamnă *a evolua, a progresa, a avansa*. Se are în vedere specificul activității judiciare, care se desfășoară progresiv, de la descoperirea infracțiunii, judecată și pînă la punerea în executare a hotărîrii judecătorești penale. Unii autori consideră procesul penal un fenomen dinamic, tipic evolutiv, ce se manifestă ca o activitate complexă.

Legea reglementează drepturile și obligațiile participanților, modul de efectuare și succesiunea activităților, precum și conținutul actelor procedurale. Principiul egalității își găsește ecou în procedura penală, cum, de altfel, are aceeași rezonanță în orice disciplină de drept. Dacă înseși coordonatele dreptului penal se concretizează în adagiile *nullum crimen sine lege* și *nulla poena sine lege*, în mod asemănător nici dreptul procesual penal nu abdică nicidecum la adagiul *nullum iuridicum sine lege*.

Desfășurarea procesului penal se realizează numai în baza existenței sesizării organului judiciar despre săvîrșirea unei infracțiuni ce a dat naștere unui raport juridic de drept penal. În contextul respectiv, infracțiunea constituie obiectul material al procesului penal, iar raportul juridic de drept penal reprezintă obiectul juridic al acestuia. Denumirea de „cauză penală” în practica judiciară este sinonimă cu „litigiu penal” sau „pricină penală” [29, p. 18].

La desfășurarea procesului penal participă organele judiciare, părțile și alte

persoane. Organele judiciare în faza de urmărire penală sînt organele de cercetare penală și procurorul, iar în faza de judecată – instanța de judecată și procurorul. Părțile sînt: inculpatul, partea vătămată, partea civilă, partea responsabilă civilmente. În cadrul procesului penal mai participa și alte persoane, precum martorii, expertul, interpretul, grefierul etc.

Activitatea procesuală trebuie să se desfășoare într-un timp cît mai aproape de momentul comiterii infracțiunii (respectînd astfel principiul operativității procesului penal), urmărindu-se constatarea în mod complet a faptelor ce constituie infracțiuni.

Constatarea la timp și în mod complet a faptelor care constituie infracțiuni reprezintă un prim scop al procesului penal. Al doilea scop își propune ca orice persoană care a săvîrșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală.

Articolul 1 alin. (2) din Codul penal al României consacră și scopul general, care este scopul mediat al procesului penal, și anume: apărarea ordinii de drept, apărarea persoanei, a drepturilor și libertăților acesteia, prevenirea infracțiunilor, precum și educarea cetățenilor în spiritul respectării legilor. Săvîrșirea unei infracțiuni generează obligații și drepturi pentru o suită întregă de persoane. Drepturile și obligațiile ce se nasc în cadrul procesului penal sînt variate și depind de poziția procesuală a participanților.

Un loc deosebit în distribuția procesuală îl au părțile, care pot fi definite ca persoane fizice sau juridice, care au drepturi și obligații ce izvorăsc în mod direct din exercitarea acțiunii penale și a acțiunii civile în cadrul procesului penal. Părțile au nevoie de cadrul procesual penal pentru a-și rezolva problemele care le interesează și, în aceeași măsură, procesul penal are nevoie de părți pentru a se putea desfășura. Drepturile și obligațiile celorlalți participanți în procesul penal nu își au izvorul în mod direct în exercitarea acțiunii penale sau acțiunii civile, ci în anumite convenții legale sau în anumite acte de dispoziție ale organelor judiciare.

Potrivit art. 23 și 24 din Codul de procedură penală, sînt părți în procesul penal: inculpatul, partea vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente.

Spre deosebire de Codul de procedură penală, care definește părțile, Co-

dul de procedură civilă folosește această noțiune, dar nu o determină. Din definiția dată părților rezultă că acestea își au localizate drepturile și obligațiile în una din cele două laturi ale procesului penal. Astfel, părțile care au drepturi și obligații ce izvorăsc din exercițiul acțiunii penale le întîlnim în latura penală (este cazul inculpatului și părții vătămate), iar părțile care au drepturi și obligații ce izvorăsc din exercițiul acțiunii civile își găsesc locul în acțiunea civilă a procesului penal (este cazul părții civile și părții responsabile civilmente).

Procesul penal este o activitate complexă, a cărei realizare implică intervenția unor persoane obligate sau interesate să participe în vederea soluționării conflictului născut prin săvîrșirea infracțiunii. Persoanele care cooperează în cadrul procesului penal, în vederea atingerii scopului acestuia, poartă denumirea de *participanți*.

În sensul restrîns al noțiunii de participanți în procesul penal se cuprind organele judiciare, părțile și apărătorul. Organele care au calitatea de participanți în procesul penal sînt: organele judecătorești, procurorul și organele de cercetare penală.

Părțile în procesul penal sînt persoane fizice sau juridice direct interesate în soluționarea acțiunii penale sau a acțiunii civile născute din săvîrșirea infracțiunii. Cu alte cuvinte, sînt părți în cadrul procesului penal acele persoane care au drepturi sau obligații ce se nasc din exercitarea acțiunii penale sau civile. Sînt părți în procesul penal: inculpatul, partea vătămată, partea civilă, partea responsabilă civilmente.

Din categoria altor persoane care participă în procesul penal alături de organe și părți, amintim: martorii, experții, interpreții, grefierii, executorii judecătorești etc.

În noul context social-politic și legislativ din România, se impune reintroducerea în planul de învățămînt al facultăților de drept a unei discipline care să aibă ca obiect de studiu, în mod exclusiv, organizarea sistemului judiciar. În această privință, s-a demonstrat faptul că au existat asemenea preocupări cu mulți ani în urmă.

Prin reintroducerea unei asemenea discipline s-ar răspunde necesităților impuse, în această perioadă, de reorganizarea sistemului judiciar și s-ar pune la dispoziția celor interesați informații legate

de organele Statului cu sarcini deosebite în normala desfășurare a vieții sociale.

Actuala Constituție a României reglementează ca funcție distinctă și ca sistem distinct autoritatea judecătorească, iar în cadrul acestui sistem sînt prevăzute: instanțele judecătorești, Ministerul Public și organele de cercetare penală.

Prin adoptarea legilor privind reorganizarea sistemului judiciar, în țara noastră se poate vorbi de o veritabilă reformă a Justiției. Astfel, pînă la adoptarea pachetului de legi privind activitatea judiciară, în cursul anului 2004, au fost promulgate următoarele legi: Legea nr. 92/1992 pentru organizare judecătorească, Legea nr. 56/1993 privind organizarea Curții Supreme de Justiție, respectiv Legea nr. 54/1993 pentru organizarea instanțelor și parchetelor militare.

Actualmente, organizarea judiciară, statutul magistraților, respectiv organizarea Consiliului Superior al Magistraturii sînt reglementate prin Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară și Legea nr. 317/2004 privind Consiliul Superior al Magistraturii.

Acestui pachet de legi s-ar putea adăuga, prin unele dispoziții pe care le conține cu privire la organele de urmărire penală, OUG nr. 43/2002 privind Direcția Națională Anticorupție, Legea nr. 218/2002 privind organizarea și funcționarea Poliției Române, Legea nr. 360/2002 privind statutul polițistului, OUG nr. 30/2007 privind organizarea și funcționarea Ministerului Internelor și Reformei Administrative, Legea nr. 364/2004 privind organizarea și funcționarea Poliției Judiciare, Legea nr. 508/2004 privind înființarea, organizarea și funcționarea în cadrul Ministerului Public a Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism, Legea nr. 161/2005 privind stabilirea unor măsuri pentru prevenirea și combaterea corupției în cadrul Ministerului Administrației și Internelor.

Prin prisma sarcinilor ce le revin, instanțele judecătorești se înfățișează ca subiect principal al activității procesual penale. În exercitarea acestui rol, aceste organe judiciare îndeplinesc, între altele, unele atribuții cu valențe deosebite în atingerea scopului procesului penal. Dintre aceste atribuții, amintim:

- pronunță hotărîrea judecătorească, care este rezultatul normal al unui

proces penal, instanța fiind organul judiciar care are ultimul cuvînt în soluționarea cauzelor penale; singura soluție dată în procesul penal care are autoritate de lucru judecat este hotărîrea instanței judecătorești rămasă definitivă;

- instanțele judecătorești își desfășoară activitatea, în principal, în faza de judecată, dar ele au unele atribuții și în privința realizării unor sarcini legate de urmărirea penală. Astfel, potrivit art. 23 pct. 4 din Constituție, judecătorul are dreptul să verifice legalitatea mandatului de arestare emis în faza de urmărire penală. De asemenea, prelungirea arestării se aprobă numai de instanța de judecată. Instanțele judecătorești au sarcini importante și privind realizarea celei de a treia faze a procesului penal, ele contribuind în mod substanțial la punerea în executare a hotărîrilor judecătorești penale;

- prin atribuțiile pe care le au, instanțele judecătorești verifică legalitatea tuturor actelor procesuale și procedurale îndeplinite de către ceilalți participanți în procesul penal.

Înscris în Constituție în cadrul autorității judecătorești și organizat în detaliu în Legea nr. 314/2004 privind organizarea judiciară, republicată, Ministerul Public, alături de instanțele judecătorești, contribuie la desfășurarea procesului penal. În art. 131 din Constituție se arată că, în activitatea judiciară, Ministerul Public reprezintă interesele generale ale societății și apără ordinea de drept, precum și drepturile și libertățile cetățenilor.

Atribuțiile Ministerului Public sînt:

- efectuarea urmăririi penale, în cazurile și în condițiile prevăzute de lege, și participarea, potrivit legii, la soluționarea conflictelor prin mijloace alternative;

- conducerea și supravegherea activității de cercetare penală a poliției judiciare și a altor organe de cercetare penală;

- sesizarea instanțelor judecătorești pentru judecarea cauzelor penale;

- exercitarea acțiunii civile în cazurile prevăzute de lege;

- participarea, în condițiile legii, la ședințele de judecată;

- exercitarea căilor de atac împotriva hotărîrilor judecătorești în condițiile prevăzute de lege;

- apărarea drepturilor și intereselor legitime ale minorilor, ale persoanelor puse sub interdicție, ale dispăruților și ale altor persoane, în condițiile legii;

- acționarea pentru prevenirea și combaterea criminalității, sub coordonarea ministrului justiției, în vederea realizării unitare a politicii penale a Statului;

- studierea cauzelor care generează sau favorizează criminalitatea, elaborarea și prezentarea propunerilor ministrului justiției în vederea eliminării acestora, precum și pentru perfecționarea legislației în domeniu;

- verificarea respectării legii la locurile de deținere preventivă;

- exercitarea oricăror alte atribuții prevăzute de lege.

La instrumentarea urmăririi penale, alături de procuror participă și organele de cercetare penală. S-ar putea spune că marea majoritate a activităților legate de desfășurarea urmăririi penale sînt realizate de către organele de cercetare penală.

Trebuie să precizăm că organele de cercetare penală nu pot, totuși, să desfășoare urmărirea penală fără să fie necesară și intervenția procurorului, deoarece, potrivit legii, acesta din urmă supraveghează întreaga activitate din această fază a procesului penal, anumite instituții procesuale fiind puse numai la dispoziția procurorului.

Mai precizăm că organele de cercetare penală nu participă sub nici o modalitate la desfășurarea judecării cauzelor penale, de aceea se poate spune că aceste organe nu cooperează niciodată în mod direct cu instanțele judecătorești la realizarea procesului penal. Organelor de cercetare penală le revin sarcini importante în legătură cu desfășurarea procesului de tragere la răspundere penală a persoanelor care săvîrșesc infracțiuni.

Potrivit art. 201 alin. 1, în configurația dată de OUG nr. 60/2006, organele de cercetare penală sînt: organele de cercetare ale poliției judiciare și organele de cercetare penală speciale.

Precizăm că atribuțiile organelor de cercetare penală, ca organe judiciare, sînt legate numai de desfășurarea urmăririi penale, aceste organe nu colaborează în cadrul procesului penal, în mod direct, cu instanțele judecătorești.

În atribuțiile organelor de cercetare penală se înscrie efectuarea tuturor actelor de cercetare penală, cu excepția celor date de lege în competența exclusivă a procurorului.

Astfel, organele de cercetare penală au dreptul să înceapă urmărirea penală și să administreze probele necesare rezol-

CONSIDERAȚII GENERALE PRIVIND ASISTENȚA MEDICALĂ ÎN PENITENCIARE

Veaceslav GUMANIUC,
doctorand

Summary

A very important and specific aspect of the XX-th century is the medicalization of society, related to the improving of health as a supreme value of the society. This opens the perspectives to a new humanism, in sphere of which the contribution of mental hygiene is essential for living conditions and human activity improvement, of the humanity progress to a higher level of civilization. The providing of medical care in the prison, reflect a formal concern of the states for ensuring addressability, accesibiliti and its equivalence in the prison system. The most important and most vulnerable aspect of detention life is phisical and mental health of captives.

Keywords: medical assistance, health of prisoners, „healthy” penitentiary.

Rezumat

Un aspect deosebit de important și specific sec. XX îl reprezintă medicalizarea societății, legată de statuarea sănătății ca valoare supremă în societate. Aceasta deschide perspectivele unui nou umanism, în sfera căruia aportul igienei mentale este esențial pentru ameliorarea condițiilor de viață și activitate umană, pentru progresul umanității către un nivel superior de civilizație. Acordarea asistenței medicale în penitenciare reflectă o preocupare mai mult formală a statelor pentru asigurarea adresabilității, accesibilității și echivalenței ei în sistemul penitenciar. Cel mai important și cel mai vulnerabil aspect al vieții din închisoare este sănătatea fizică și mintală a deținuților.

Cuvinte-cheie: asistență medicală, sănătatea deținuților, penitenciar „sănătos”.

Referințe bibliografice

1. Ciobanu A. *Drept penal și procesual penal*. București: Editura Monitorul Oficial RA, 2009.
2. Fletcher G. P., Dolea I., Blanaru D. *Concepte de bază ale justiției penale*. Chișinău: Editura Arc, 2001.
3. Mrejeru B. *Participanții în procesul penal*. București: Editura Universul Juridic, 2011.
4. Neagu I. *Drept procesual penal*. București: Editura Universul Juridic, 2010.
5. Oancea I. *Drept penal. Partea generală*. București: Ed. didactică și pedagogică, 1971.
6. Păvăleanu V. *Drept procesual penal. Partea generală*. București: Ed. Lumina Lex, 2002.
7. Pinteau A. *Drept procesual penal. Partea generală și specială*. București: Ed. Lumina Lex, 2002.
8. Pinteau A. *Procedura începerii, efectuării și terminării urmăririi penale (ediție revizuită și adăugită)*. București: Ed. Lumina Lex, 2006.
9. Udroui M. *Procedura penală. Parte generală. Parte specială*. București: Editura CH Beck, 2011.

Introducere. Un stat de drept garantează fiecărui om dreptul la viață și la integritate fizică și psihică. În țara noastră, acest drept este expres stipulat în Constituția Republicii Moldova (art. 24) [1]. Nimeni nu va fi supus la torturi, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane ori degradante.

În acest scop, îngrijirile medicale au o importanță primordială; deci sănătatea deținuților trebuie să fie prioritară în închisoare. Nivelul îngrijirii sănătății într-o închisoare trebuie să fie cel puțin echivalent cu cel din societate. Asistența medico-sanitară este reglementată de art. 249 din Codul de executare al RM [2] și de art. 501-518, secțiunea 41 din Statutul executării pedepsei de către condamnați nr. 583 din 26 mai 2006 [3].

Astfel, în locurile de detenție pentru condamnați sînt organizate instituții curativ-profilactice necesare, iar pentru tratarea și întreținerea persoanelor care suferă de boli contagioase penitenciare asistența curativ-profilactică și sanitar-epidemiologică se organizează și se acordă în conformitate cu legislația ocrotirii sănătății. Administrația penitenciarului este obligată să îndeplinească cerințele sanitar-igienice și antiepidemice, să asigure ocrotirea sănătății condamnatului care, la rîndul său, este obligat să respecte regulile de igienă personală și generală de sanitarie.

Rezultate obținute și discuții. Organizarea serviciilor medicale se referă la asigurarea asistenței primare (de medicină generală), a celei de specialitate, inclusiv stomatologice și psihiatrice și a asistenței spitalicești.

Practica europeană actualmente cunoaște trei modele de organizare a serviciilor medicale în penitenciare:

a) responsabilitatea pentru organizarea și finanțarea serviciilor medicale, precum și personalul medical aparțin administrației penitenciare;

b) responsabilitatea pentru organizarea și finanțarea serviciilor medicale, precum și personalul medical aparțin Ministerului Sănătății și organelor sale teritoriale;

c) modelul mixt între primele două.

• Prima variantă este comună în țările Europei Centrale și de Est și în țările fostei URSS. Problemele pe care le ridică acest sistem sînt legate de costurile mari pe care le suportă administrația penitenciară și de insuficiența personalului.

• A doua variantă cîștigă teren în țările occidentale. Deocamdată, singura țară în care Ministerul Sănătății răspunde în totalitate de coordonarea, finanțarea și asigurarea asistenței medicale din penitenciare este Norvegia, în celelalte țări există diverse forme de asigurare a asis-